

AȘEZĂRILE UMANE ÎN CÂMPIA JIJIEI SUPERIOARE ÎN SECOLELE II - IV D. HR.

Nordul Câmpiei Moldovei, sau Câmpia Jijiei superioare reprezintă teritoriul din lungul cursului superior al Jijiei și din dreapta cursului Prutului Mijlociu. Limitele sale sunt, în vest și nord vest, Podișul Sucevei, în est albia Prutului, iar în sud se întinde până la însăilarea colinară dintre Cozancea și Copălău. Acest teritoriu redus din punct de vedere al suprafeței se prezintă astăzi ca o depresiune mărginită de coline la diferite nivele de eroziune, diferențiată din punct de vedere petrografic. Rețeaua hidrografică este deficitară datorită climei continentale și a terenurilor impermeabile, care reduc la 2% posibilitățile de infiltrare a apelor meteorice și la 17% cea a menținerii apelor în râuri și lacuri. Apele de suprafață fac parte din două grupe, prima formată din cele ce se varsă în Prut (Ghireni, Volovăț, Bașeu) și a doua din cele colectate de către Jijia, care drenează partea central vestică a Câmpiei (Buhaiu, ce are un curs permanent datorită unei bogate alimentări de suprafață și subterane, Ibăneasa, deasemenea cu un curs permanent și Sitna, cel mai important afluent, cu o lungime de 65 km)¹.

Condițiile zonale de climă sunt specifice cel puțin datorită prezenței Carpaților, care nu mai constituie în zonă un obstacol în calca curenților atmosferici de nord-est și nord, ei oprind însă influențele meridionale propagate dinspre sud-vest, de unde nuanța răcoroasă a climei, cu ierni prelungite și cu mai rare deficite de precipitații². Cadrul geografic a avut un rol important în evoluția societăților umane în toate perioadele istorice, punându-și amprenta asupra economiei și specializărilor diferitelor comunități umane ce au trăit în Câmpia Jijiei Superioare. Dacă dacii liberi au preferat să se așeze cu predilecție la marginea acesteia (zona deluroasă învecinată cu Podișul Sucevei și în lunca Prutului), în interior au dominat populațiile ce aveau un mod de viață pastoral, cum au fost sarmații, sau proaspăt sosite, ce au căutat să ocupe un spațiu nelocuit de nimeni, cum au fost goții.

Războaiele cu imperiul roman de la începutul secolului al II-lea, care s-au finalizat cu distrugerea regatului lui Decebal și ocuparea unui teritoriu vast din acesta, au marcat puternic societatea geto-dacă. Ca urmare a acestor evenimente, în arealul locuit de dacii liberi din nordul Moldovei se observă pentru secolele II-III d.Hr. o explozie demografică, atestată de înmulțirea așezărilor, numai în Câmpia Moldovei cunoscându-se 61 de așezări, dintre care 26 sunt certe, și 3 necropole, fapt care nu poate fi explicat doar prin sporul demografic natural, ci printr-un complex de evenimente, cum ar fi deplasarea unor comunități din sudul Moldovei, cum consideră S. Teodor, refugiarea altora din teritoriile viitoarei provincii romane³, sau din zonele nordice periferice spațiului dacic⁴.

Așezările dacilor liberi din această perioadă erau deschise, situate de obicei pe terase sau pante line de dealuri de-a lungul râurilor și a văilor secundare, în preajma unor terenuri propice pentru practicarea agriculturii, puțin adâncite în sol sau de suprafață, fiind înșiruite pe două sau mai multe rânduri. Cele de tip bordei și semibordei au de obicei forma ovală sau rectangulară, cu o suprafață destul de variabilă ca mărime, cuprinsă între 6 m² și 46 m². Interiorul era amenajat uneori cu lavițe de-a lungul pereților, mai largi sau mai înguste. În mod obișnuit erau lipsite de vetre, acestea fiind prezente doar în regiunile mai nordice ale spațiului dacic, probabil din cauza climei mai reci, unde erau construite din piatră și lut. Locuințele de suprafață s-au conservat destul de prost, dar se știe că aveau un schelet lemnos din stâlpi și nuiiele peste care se aplicau lipituri din lut. În interior aveau câte o laviță amenajată numai din lut sau din lut și pietre. Forma acestora era aproximativ rectangulară, iar suprafața oscila între 9 și 30 m²⁵.

¹ Tufescu V., *Județul Botoșani*, Edit. Academiei R.S.R., București. 1977, p. 29.

² *Ibidem*.

³ I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1982, pp. 14 -15.

⁴ M. Ignat, *Dacii liberi din Moldova. Contribuții arheologice. Necropolele de la Podeni și Zvoriștea*, Iași, 1999, p. 15.

⁵ I. Ioniță, *op. cit.*, 1982, p. 60.

Întinderea așezărilor era destul de mare, unele dintre ele depășind 800 de metri în lungime, și 200 metri în lățime, fără lucrări de fortificare, acesta fiind probabil rezultatul restricțiilor impuse de către romani, dar și a mobilității comunităților, care își schimbau periodic locația. Lipsesc de asemenea și urmele unor construcții de cult, semn al decăderii influenței preoțimii dacice dar, în același timp, și faptul că au avut loc anumite modificări în panteonul local, modificări însă greu de determinat exact din sursele existente la ora actuală⁶. În interiorul așezărilor a fost semnalată existența a numeroase anexe gospodărești, cum sunt vetrele și gropile menajere sau de provizii. Un loc important îl ocupau cuptoarele de olărie, care nu lipsesc din nici o așezare, sau de redus fierul, prezența lor atestând continuarea unor tradiții mai vechi de prelucrare a fierului la daci. Aceste descoperiri relevă o viață economică foarte activă, o cultură materială înfloritoare bazată atât pe producția proprie cât și pe legăturile cu alte comunități.

Studiind oasele de animale descoperite în diferite situri ale dacilor liberi de pe teritoriul Câmpiei Moldovei (Suharău, Brăiești, Botoșani-Groapa lui Ichim, ș.a.), Sergiu Haimovici a considerat că agricultura avea un rol mai puțin important în economia comunităților autohtone, în secolele II-III d.Hr. neavând loc progrese în acest sens față de perioada anterioară, fiind preferată creșterea animalelor, pentru care era necesar un efort mai mic, dar care permiteau o mobilitate ridicată, necesară acelor vremuri pline de tulburări politice și militare. Vânătoarea avea un rol scăzut, dacă se consideră valabil raportul de 1/10 dintre oasele de animale sălbatice și cele domestice. În acest caz erau preferate animalele mari, care furnizau o mare cantitate de carne, cum sunt zimbrii, câprioarele, urșii, lupul căzând victimă mai mult pentru a-și proteja turmele⁷.

Inventarul descoperit atât în așezări cât și în necropole este destul de bogat și variat, cuprinzând arme (vârfuri de lance, vârfuri de săgeți), accesorii vestimentare (fibule, cataramă, pintenii), precum și diverse obiecte de toaletă și de podoabă (mărgelă, cercei, brățări, pandantive-amulete, oglinzi), unelte (cuțite și brăzdare de plug, seceri, coase, topoare, cuțite, piese de harnașament, etc.). Majoritatea lor provin de la sudul Dunării sau au o puternică influență a centrelor de producție romane. Dintre fibule cel mai răspândit tip este cel „carpic”, lucrat din bronz, uneori din fier, cu arcul mai mult sau mai puțin curbat, baza trompetiformă, cu resortul bilateral și port agrafa mai scundă, rar mai înaltă iar piciorul terminat într-un buton. Apariția ei este contemporană cu cea a romanilor la Dunărea de Jos și prezintă elemente combinate ale La Tene-ului târziu din această zonă cu cele provinciale romane.

Un loc important în inventarul descoperit în așezări este ocupat de ceramică, fie că este de factură dacică, fie de origine romană. Cea dacică se împarte în două categorii, lucrată cu mâna și cele lucrate la roată. Vasele lucrate cu mâna, din pastă de proastă calitate, păstrează formele și ornamentele tradiționale din La Tene-ul dacic, cum sunt braie în relief, alveole, creștături, proeminențe, linii orizontale sau în val incizate. Este vorba de oale, cești tronconice cu sau fără toartă. Vasele lucrate la roată sunt din pastă fină, de culoare cenușie și prezintă o varietate mai mare de forme. Foarte frecvent se întâlnesc tipuri și variante de oale, vase de provizii, străchini, castroane, fructiere, câni, amfore și capace, lucrate cu mare grijă și acoperite cu angobă. Sunt decorate în tehnica lustrului, mai ales cu numeroase combinații de linii drepte și în val⁸.

Ceramica de factură romană este des întâlnită în așezările dacilor liberi, semn al legăturilor comerciale pe care le aveau cu provinciile romane. Formele cel mai des descoperite sunt amforele, folosite la transportul lichidelor, ulei dar și vinuri aromate din zona mediteraneană, celelalte forme de vase create în atelierele provinciale fiind concentrate mai mult în sudul Moldovei, excepție fiind poate castronul descoperit în necropola sarmată de la Pogorăști, județul Botoșani⁹. Amforele romane descoperite în Câmpia Moldovei sunt de două tipuri, primul, lucrat din pastă zgrunțuroasă de culoare gălbuie, gălbui alburie, roz gălbuie sau rozie cu pigmentații negre în compoziție, au forma alungită, cu

⁶ N. Zugravu, *Istoria romanității nord-dunărene (secolele II-VIII). Contribuții la etnogeneza românilor*, Iași, 1994, p. 122.

⁷ S. Haimovici, *The animal economy of the free dacians (II-III century AD) from the northern and central part of the space between the Carpathians and the river Prut, reflected by the faunal materials*, în *Studia Antiqua et Archeologica*, X-XI, Iași, 2004 - 2005, pp. 175-183.

⁸ I. Ioniță, *op.cit.*, 1982, p. 61; Gh. Bichir, *Cultura Carpică*, București, 1973, pp. 45-52.

⁹ I. Ioniță, *Recunoașteri arheologice în regiunea satelor Pogorăști și Răusenii*, în *AM*, I, 1961, pp. 295-306.

gâtul strâmt și înalt, buza îngroșată în exterior ca un manșon și fundul tronconic scobit; torțile sunt prinse de gât și de umăr, având o nervură mediană sau canelură largă. În faza târzie, secolele II-III d.Hr., corpul este mai bombat¹⁰. În Câmpia Jijiei superioare acest tip de amforă este atestat prin descoperirile de la Bobulești din Vale, unde au fost găsite amfore gălbui fragmentare, Botoșani-Dealul Căramidăriei, Cătămărăști, Botoșani-Cișmea, comuna Răchiți, Măscăteni, Răuseni, Săveni, Trușești¹¹, Stânca-Ștefănești. Al doilea tip de amforă romană este lucrat din pastă puțin aspră, arsă la cărămiziu roșcat și are un corp bitronconic, buza îngroșată, gât scurt și larg, cu o singură toartă din bandă lată, cu fundul terminat printr-un picior gol în interior. Este mai puțin întâlnit în aria culturii carpice, fragmente fiind descoperite în așezarea de la Cucorăni - Medeleni¹².

Atelierele ceramice dacice au continuat să fabrice produse necesare vieții de zi cu zi a comunităților locale, așa cum atestă cuptoarele de ars vase existente în majoritatea așezărilor săpate. Olarii din teritoriile est carpatice au fost influențați în creația lor de lumea romană, de unde au împrumutat o serie de tipuri de vase, pe care le-au imitat apoi în atelierele lor, doar detaliile tehnice și maniera de confecționare diferențiindu-le de cele originale. Cele mai frecvente forme imitate erau amfora, strachina, patera, capacele, ulcioarele cu toartă, cănila cu toartă. "Amfora carpică" are corpul alungit, ovoidal alungit, ovoidal sau globular, gâtul cilindric, buza îngroșată, înclinată în exterior, fundul inelar, torțile din bandă mai mult sau mai puțin late, de culoare roșie sau cenușie, lucrată la roată și decorată de cele mai multe ori cu motive lustruite. Pentru utilitate practică meșterii daci au renunțat la fundul ascuțit și gâtul strâmt, creând un tip nou, mult mai util noilor cerințe, de păstrare a unor alimente și cereale¹³.

Așezările dacice din perioada secolelor II-III d.Hr. sunt mai puțin cercetate, parte și pentru că acestea și-au schimbat structura și nu mai sunt foarte vizibile pe teren. Schimbările care au avut loc în cadrul societății autohtone și-au pus amprenta și asupra habitatului, unde, chiar dacă nu s-a schimbat tipul de locuință, acesta a suferit modificări, prin dispariția așezărilor întărite, semn al dispariției centrelor de putere anterioare, și prin lipsa sanctualelor, ceea ce nu poate duce cu gândul decât la distrugerea clasei sacerdotale, fenomen care s-a petrecut și în vestul continentului, în Galia și Britannia, unde autoritățile imperiale au devenit conștiente de influența pe care preoții o aveau asupra populației. Creșterea numărului de așezări descoperite în zona Câmpiei Jijiei, în comparație cu epoca anterioară, poate sugera un aflus de populație, venit ori de peste munți, ori din sud, acolo unde romanii au căutat să stabilească o frontieră sigură prin strămutarea locuitorilor. Descoperirile de la Stânca-Ștefănești, unde a fost atestată o prezență a dacilor nordici pentru sfârșitul secolului al III-lea d.Hr. arată că teritoriul Câmpiei Jijiei superioare a fost preferat pentru stabilirea unor noi comunități, zona fiind slab populată, departe de limita de acțiune a soldaților romani, dar în același timp, fiind înconjurată de două mari cursuri de apă, Siretul și Prutul, putea asigura resurse economice consistente.

În secolul al IV-lea d.Hr. așezările nu au suferit modificări majore față de perioada anterioară, fonelle de relief preferate de creatorii culturii Sântana de Mureș influențând mai mult sau mai puțin întinderea lor și arhitectura caselor. Sunt preferate terasele inferioare ale râurilor, și, acolo unde acestea lipsesc, așezările sunt situate pe pante line de dealuri. De cele mai multe ori, ca urmare a creșterii numărului de locuitori, așezările s-au extins pe câțiva kilometri. Cercetările au relevat existența a două tipuri de locuințe, de suprafață și îngropate în sol, diferențiate prin orientare, suprafața locuită, tehnica și materialele folosite. Prin studierea antropologică a scheletelor din necropolele de secol IV s-a putut observa o diversitate a locuitorilor din comunitățile locale, cu diferențierile de rigoare de la o așezare la alta, dar în general observându-se prezența elementelor dacice, gotice și sarmatice. În arhitectura caselor, contribuția cea mai importantă a adus-o populația dacică, la care găsim anterior numeroase analogii ce merg până la identitate. Doar la locuințele îngropate în sol sunt observate detalii de construcție neîntâlnite anterior în lumea dacică, ce ar putea fi puse în legătură cu populațiile germanice¹⁴.

Locuințele de suprafață au 100-150 de metri pătrați, cu interiorul împărțit în două încăperi, pereții construiți dintr-un schelet lemnos, alcătuit din stâlpi și nuiile împletite, pe care se aplicau lipituri

¹⁰ V. Ursachi, *Elemente și influențe romane la est de Carpați în secolele II-III e.n.*, în H, I, 1978 (1980), pp. 147-185.

¹¹ N. Zaharia, M. Petrescu Dâmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XV-lea*, București, 1970, O.L. Șovan, *Noi descoperiri de amfore romane în nordul Moldovei*, în H, V, 1983 (1984), pp. 123-126.

¹² S. Teodor, S. Rață, *Cercetări arheologice în așezarea din secolele II-III e.n. de la Cucorăni - Medeleni*, în SMISv, Suceava, 1969, p. 37-42, V. Ursachi, *op.cit.*, pp. 147-185.

¹³ V. Ursachi, *op.cit.*, pp. 147-185.

¹⁴ I. Ioniță, *op. cit.*, 1982, pp. 107.

de lut. Acoperișul era ridicat din materiale ușoare, în două sau patru pante, acoperit cu stuf, paie sau papură. Amenajarea interiorului este rareori sesizată, având aproximativ în centru sau spre latura opusă intrării soba sau vatra, construită dintr-o mică platformă (rectangulară, ovală sau rotundă) de pietre și lipitură de lut. Bordeiele și semibordeiele au o suprafață mai mică (25-50 m²), fiind de formă rectangulară și mai rar ovală. Acoperișul era probabil construit în același mod ca și la cele de suprafață. La unele locuințe de acest tip au fost surprinse prispe de-a lungul pereților și trepte pentru intrare. Vetrele apar foarte rar ca amenajări interioare. Anexele descoperite în preajma locuințelor variază de la cuptoare (probabil resturi ale unor bucătării în aer liber), până la gropi de provizii și menajere. Interesantă a fost descoperirea de la Ghermănești, județul Vaslui, a unei fântâni cu pereții căptușiți cu bâme de lemn, cu o căldare de lemn și câteva câni de lut¹⁵.

Ceramica este materialul cel mai numeros din așezările culturii Sântana de Mureș, a cărei mare diversitate poate fi observată prin diferențele de tipuri ce au fost identificate. Există ceramică lucrată cu mâna, ceramică lucrată la roată din pastă fină, sau pastă zgrunțuroasă și ceramică romană. Vasele lucrate cu mâna au fost puse în relație cu populația dacică, care și-a păstrat tradițiile o perioadă destul de lungă de timp. Treptat s-a renunțat la aceasta datorită produselor realizate la roată în ateliere specializate, de o calitate mult mai bună și care au putut acoperi integral necesitățile de consum. Vasele de tradiție dacică aveau buza răsfrântă în exterior, fiind decorate uneori cu brăuri în relief, butoni, alveole sau linii în val incizate. Mult mai rare sunt cele cu marginea trasă în interior, a căror origine provine probabil din mediul germanic¹⁶. Vasele lucrate din pastă fină sunt mult mai numeroase, prezența lor fiind uneori de peste 50% din întreaga ceramică din situri. Acest procent este legat probabil de faptul că ne aflăm într-o zonă în care producția de ceramică fină lucrată la roată are o veche tradiție și o largă răspândire încă din veacurile anterioare. În comparație cu vasele lucrate la roată din secolele II-III, cele din secolul al IV-lea au o pastă mai consistentă, care le oferă o rezistență deosebită. Arderea se făcea numai la cenușiu¹⁷. Acest tip de ceramică avea o varietate mare de forme și variante de câni, castroane și oale, la care se adaugă paharele și cazanele. Cănille cu corp sferoidal și gât cilindric, frecvente în așezările dacice din perioada anterioară prezintă în secolul al IV-lea unele modificări, cum ar fi îngroșarea torților și prinderea lor la partea de sus în poziție perpendiculară pe gâtul vasului, precum și tendința de a da gâtului forma tronconică (cu baza mică în jos), iar corpului forma bitronconică.

Tipuri noi de vase sunt cănille cu corp alungit și gura trilobată, imitații după modelele provincial romane, dar și cănille bitronconice fără gât. Castroanele sunt și ele de forme diverse, ca formă și dimensiuni, în cea mai mare parte continuând tipuri mai vechi dacice sau fiind imitații după cele romane. Unele tipuri, destul de frecvente, sunt răspândite în diferite culturi germanice, din nord-estul continentului, neputând fi explicate numai prin filiera locală, unde anterior apăruseră doar sporadic¹⁸. Oalele, deși ocupă un rol important în ceramica fină, formează un procentaj mai redus în comparație cu perioada anterioară, locul fiind preluat în parte de oalele din pastă zgrunțuroasă. Ca forme noi în ceramica fină sunt de menționat paharele, imitații după cele de sticlă, și cazanele, care reproduc, la scară mai mică, exemplarele din lemn. Decorul vaselor din pastă fină este format uneori din motive executate în tehnica lustrului, ori de mici brăuri în relief, întocmai ca și vasele din cultura dacică, cu mici modificări. O noutate este folosirea decorului ștampilat, ce își are originea în lumea provincial romană.

Ceramica zgrunțuroasă, de origine provincial romană, ajunge să înlocuiască vasele modelate cu mâna, parțial și pe cele lucrate din pastă fină. Treptat, în faza finală a culturii Sântana de Mureș, se constată o inversare a raportului dintre ceramica din pastă fină și cea din pastă zgrunțuroasă, cea din urmă devenind majoritară. Dacă la început se lucrau doar câteva tipuri de oale și vase de provizii, mai târziu vor fi incluse și alte tipuri, cum sunt cănille și castroanele. Omamentația lor este mai simplă și cuprinde brăuri în relief, linii adâncite, praguri și caneluri. Ceramica de import romană este reprezentată de diverse tipuri de amfore și amforete de culoare cărămidie, ce au ajuns treptat să fie reproduse și de meșterii locali. Imitațiile se deosebesc prin pastă și prin ardere, întotdeauna având culoarea cenușie¹⁹. O situație asemănătoare o au și cănille cu gura trilobată care, după ce pătrund în mediul culturii Sântana de Mureș, ajung să fie imitate de populația locală.

¹⁵ *Ibidem*, p. 101.

¹⁶ Vasile Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad-Valea Seacă, secolele III-V*, București, Edit. Arc, 2000, pp. 40-45; O.L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș Cernjahov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Târgoviște, 2005, pp. 62-80.

¹⁷ I. Ioniță, *op.cit.*, 1982, p. 104.

¹⁸ *Ibidem*, p. 104.

¹⁹ *Ibidem*.

Panarele de sticlă apar și ele, destul de rar, în inventarul culturii Sântana de Mureș, cele având corpul cilindric, fundul rotunjit și pereți groși fiind probabil de proveniență locală, un astfel de atelier fiind decoperit la Sobari. Cele cu pereți subțiri, de formă cilindrică și cu marginea răsfântă, provin din atelierele provincial romane. Studiul antropologic al scheletelor din necropolele de la Miorcani și Mihălășeni (jud. Botoșani) din Câmpia Jijiei Superioare arată prezența unor persoane cu statură comparativ cu populația anterioară, din epocile mai vechi, mai înalte, ceea ce ar putea sugera condiții de viață mai bune. La fel și inventarul oglindește nivelul de viață material ridicat, făcându-ne să ne gândim la un fenomen de microevoluție zonală, toate cercetările întreprinse dovedind o corelație fidelă între condițiile de viață și statură, așa cum rezultă din cercetările de accelerație în creșterea copiilor, și care se reflectă într-o mare măsură și asupra staturii populației adulte²⁰.

Viața spirituală a creatorilor culturii Sântana de Mureș a fost probabil destul de bogată, având în vedere diversitatea etnică a acestora. Triburile gotice continuau tradițiile lor religioase, cum ar fi practicarea jertfelor aduse zeilor, portul amuletelor prismatice din os, simbol al zeului Donar/Thor, introducerea în unele morminte a unor inscripții runice, cu valoare magică. Nu există însă urme care să fie puse în legătură cu anumite lăcașuri de cult. În ceea ce privește populația dacică, păstrarea vechilor tradiții funerare, cel puțin în faza incipientă de formare a acestei culturi, poate sugera continuarea credințelor tradiționale, însușite în timpul stăpânirii romane sau chiar mai vechi. Adoptarea creștinismului de rit arian de către goți poate sugera distanța pe care aceștia au încercat să o păstreze față de autohtoni, aceasta fiind mai mult o măsură politică decât una strict legată de cultul religios.

Dacă prin caracterul lor sedentar, vestigiile dacilor și a populațiilor germanice sunt mai ușor sesizate în teren, cele aparținând sarmaților, crescători de animale și nomazi, sunt foarte greu de identificat. Prezența acestora în teritoriul aflat în discuție nu a fost semnalată decât prin descoperiri având caracter funerar, zona Câmpiei Jijiei Superioare fiind doar zona pe unde aceștia își treceau turmele de vite, urmând cursurile de ape, de la izvoare până la vărsare. Important este faptul că descoperirile se limitează la o zonă cuprinsă între râurile Prut și Jijia, fapt datorat probabil unor presiuni de ordin politic și militar, venite din partea unor autorități capabile să le impună anumite restricții legate de circulație. Despre caracterul nomad al sarmaților din vremea sa geograful Pomponius Mela, care a trăit în prima jumătate a secolului I d.Hr. spunea că „ei nu locuiesc în orașe și nici nu au locuințe statomice. Când îi atrag într-un loc pășunile, când urmăresc un dușman sau fug de el, târâsc cu ei toate lucrurile lor și astfel locuiesc totdeauna în tabere. Sunt războinici liberi, neînfrânați și până într-atât de sălbatici și cruzi, încât femeile merg la război împreună cu bărbații. Datoria tinerelor fete este să tragă cu arcul, să călărească și să vâneze. Când ajung mari, se îndeletnicesc să străpungă dușmanul, lucru atât de important încât faptul de a nu fi ucis pe nimeni este socotit o rușine” (Pomponius Mela, III, 4, 34, 35)²¹.

Viața de zi cu zi a diferitelor comunități ce trăiesc într-un anumit areal geografic este dificil de surprins doar în urma cercetării izvoarelor scrise care, de cele mai multe ori, preferă să se concentreze asupra evenimentelor cu caracter politic și militar și doar asupra claselor conducătoare. Cercetarea arheologică a așezărilor arareori aduce rezultate spectaculoase prin descoperirea unor obiecte deosebite, dar poate surprinde modul în care se desfășura viața în acea comunitate, indiferent că este vorba de daci, de sarmați sau de goți. În societățile tradiționaliste obiceiurile se schimbă greu, la fel și modul de viață, fapt care ne poate ajuta să ne putem face o imagine asupra celor care au trăit pe acest teritoriu și cum se desfășurau activitățile lor zilnice. Și astăzi mai pot fi găsite în satele românești case cu acoperișuri de paie, construite din împletituri de nuiete lutuite, și astăzi comunitățile rurale sunt divizate în familii și clanuri, deși nu la fel de pregnant ca acum un mileniu și, din nefericire, modul de a face agricultură și de a crește animalele nu s-a îndepărtat prea mult de vechile tradiții.

THE HUMAN SETTLEMENTS IN THE UPPER PLAIN JIJIA FROM AD II-IV

(Summary)

Settlements discovered in the Upper Plain Jijia dating from AD II-IV show us an active society with a diversified economy, having close relations with the Roman empire.

²⁰ D. Botezatu, *Studiul antropologic, paleodemografic și paleopatologic al scheletelor din necropola de la Mihălășeni, jud. Botoșani, datând din secolele IV-V d.Chr.*, în *H*, XI, 2001, p. 477.

²¹ *Apud* I. Ioniță, în *Istoria Românilor*, II, EE, București, 2001, p. 668.